

Új típusú kihallgatástaktikai módszerek

GIRHINY Kornél

Az élet változásaival párhuzamban a magyar rendőrség is folyamatosan változik. A nyomozások lefolytatásánál új tendenciákat és új típusú törekvéseket is felfedezhetünk, egy-egy feladatot gyakran többféleképpen is megoldhatunk. A tanulmány elkészítésének fő célja az volt, hogy megvizsgáljunk egy olyan, eddig kevésbé ismert módszert, amelyet a gyakorlati munka hívott életre. A kriminalisztikai szempontú vizsgálat során a gyakorlat tekintetében a kritikai észrevételek mellett sikerült pozitívumokat is felfedeznem.

Néhány gondolat a történeti előzményekről

A napjainkra kialakult kihallgatási taktika egyértelműen nem új módszer, joggal gondolhatnánk, hogy ez egy kiforrott technika, amely további fejlesztést nem vagy csak részben igényel. Ha jobban belegondolunk, őseink életében a társas kapcsolatok megjelenésével az az igény is jelentkezett – eleinte jellemzően a közös túlélés esélyeinek növelésére –, hogy a csoportok tagjainak ismeretei, amely ismeretek átadása a verbális és nonverbális kommunikáció kialakulásával valósult meg, bővüljenek. A nonverbális kommunikáció mindvégig jelen volt a verbális kommunikáció mellett, azonban a folyamatos fejlődés során a verbális kommunikáció vált dominánssá különféle okokból. Elég, ha csak nyelvi szempontból közelítjük meg a témát, és egyértelművé válik, hogy a francia *audience* ('meghallgatás'), a latin *audentia* ('meghallgatás') és a görög *aio*, *ao* ('hall') szavak eredete azonos lehet. Ennek tükrében teljes bizonyossággal kijelenthetjük, hogy a meghallgatás, kihallgatás egy ősi módszer, amely végigkísérte az emberiség történelmét, és a kihallgatási taktikák fejlődése napjainkban is tart.

A mai meghallgatás/kihallgatás elődje nagy valószínűséggel a korabeli audientia volt, amely fogalom többféle formában valósult meg. Egyfelől – hivatalosan – jelentette a személyes meghallgatást és találkozót egy magas rangú politikai vagy egyházi személyiséggel, egyéb magas rangú vezetővel, másrésztől a pápai vagy királyi audiencián ezek a vezetők fogadták a hozzájuk érkezőket.

Ezen kialakult analógia mentén fejlődött az évszázadok, évezredek folyamán a kihallgatástaktika és -technika. Nem véletlenül említem itt meg külön a kihallgatástechnikát, mert a korabeli módszerek – gondoljunk itt csak az ókori Kínában használt rizspuderre¹ vagy a Közel-Keleten alkalmazott „bölcsh számárra”² – nem minden esetben voltak alkalmasak az objektív valóság feltárására, ellenben gyorsak voltak, és „kate-

1 Lakatos (2004) 242.

2 Uo. 242–243.

gorikus válaszokat adtak” az alkalmazóknak, így ezek alapján gyorsabb és egyszerűbb volt a döntéshozatal. Hazánkban talán a legismertebb e körbe tartozó – „igazságtételt” célzó – módszer a tűz-, illetve a vízpróba volt.

A kihallgatástechnikai módszerek szabályozása terén az első jelentős előrelépést a Tripartitum kiadása jelentette. Bár a szokásjogi gyűjtemény alkalmazását jóváhagyó iratra nem került rá a király pecsétje, és így ki sem hirdették mint jogszabályt, mégis – más jogszabálygyűjtemény hiányában – azt kezdték alkalmazni a bíróságokon. A Tripartitum mondta ki először hazánkban – írott formában –, hogy a nemeseket a büntett helyén kívül nem szabad alávetni kínvallatásnak. Ezt a szabályozást aztán sorra követték az írott jogszabályok egészen napjainkig, amikor is egy-egy szöveggörnyezetben a *kihallgatás* szót látva akár a laikus személynek is akarva-akaratlanul a büntetőeljárásban megjelenő bizonyítási eljárás jut eszébe.

Egy új módszer

Bár a kihallgatástaktika és a kihallgatástechnika fejlődésének folyamata kétségtelenül nagyon érdekes témakör, jelen esetben mégis a napjainkban megjelenő – mondhatnám időszerű – kihallgatástaktikai módszerek közül ragadok ki néhányat a maga egyedisége miatt, és ezen módszerek gyakorlatának problematikáját szeretném megosztani az olvasóval.

Egy napjainkban is használatos kihallgatástaktikai módszert kívánok elemezni két alapvető, de annál jelentősebb elv, a jogszerűség és a szakszerűség mentén. Úgy gondolom, ha egy irat elkészítésére vagy egy intézkedés végrehajtására azt tudjuk mondani, hogy jogszerű, illetve szakszerű, akkor az az intézkedés, illetve irat az elvárásoknak megfelelően jött létre.

Az ügy tárgyát képező kihallgatástaktikai gyakorlatnak (ez a gyakorlat több bűnügy nyomozása során is megjelent) több ismert változata terjedt el, én most a két alapváltozatot kívánom elemezni. Mindkét módszer ugyanazon alapokon nyugszik: a „kihallgatást végző” nyomozó a Robotzsaru Neo rendszerben készít egy úgynevezett „biankó” tanúkihallgatási jegyzőkönyvet, amelyben a kihallgatott személy adatait nem tünteti fel. Az elkészített jegyzőkönyvet ezt követően a „kihallgatást végző” személy olyan módon szerkeszti át, hogy a „kihallgatott” személynek felteendő kérdések egy részénél kipontozza azt a helyet, ahol nyilatkozhat, adatot közölhet az illető, a többi részénél pedig felajánlja, hogy igennel vagy nemmel feleljen, és a helyes választ vagy húzza alá, vagy karikázza be (kérdőívyszerűen). Ezt követően válik el a két módozat. Az egyik esetben a készített iratot az eljáró személy a kihallgatandó személy részére kipostázza, és kéri az irat pontos kitöltését, majd postafordultával történő megküldését. A másik esetben a kihallgatandó személyek egyazon időpontra kapnak idézést – például egy főkapitányság tanácstermébe – és az egy időpontban megjelent személyeket egyszerre ültetik le egy terembe, kiosztják számukra a tanúkihallgatási jegyzőkönyveket, és az eljárást vezető személy gyakorlatilag felügyeli a jegyzőkönyvek kitöltését, esetenként kérdésre válaszol, majd a kihallgatás befejezését követően begyűjti a jegyzőkönyveket (akár 30–50 fő is jelen lehet ezen alkalmakkor).

Érvek és ellenérvek

Amikor először hallottam erről a módszerről, meglepődtem, és azonnal kérdések kezdtek kavarni a fejemben. Az első kérdések egyike az volt, hogy elegendő adattal rendelkezünk-e a nyilvántartások alapján ahhoz, hogy kétséget kizáróan megállapítsuk, hogy az a személy, akinek ezt a jegyzőkönyvet megküldjük, vajon beszéli-e a magyar nyelvet? Küldhetjük-e ezt a jegyzőkönyvet egy olyan kettős állampolgárnak, aki egész életében külföldön élt, és bár kettős állampolgár, lehet, hogy mégsem sajátította el a magyar nyelvet? Mert ha igen, akkor hibázunk, mivel a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt senkit nem érhet hátrány a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: törvény) alapján.

Követve a gondolatmenetet: a kihallgatás formailag, jegyzőkönyvileg történik. A jegyzőkönyvet a törvény szerint vagy a jegyzőkönyvvezető, vagy a nyomozó hatóság tagja veszi fel. A jegyzőkönyvnek ugyancsak tartalmaznia kell a „jelen lévő [...] nyomozó hatóság tagja, eljárásban részt vevő személy és képviselője, védő, tanú, tanú érdekében eljáró ügyvéd, hatósági tanú és jegyzőkönyvvezető nevét”.³ Mint látható, a törvény pontosan megjelöli, hogy kiknek kell jelen lenni, illetve kik lehetnek jelen a kihallgatásnál, de ezt a szabályozást a gyakorlat talán nem pontosan követi. Ugyancsak adódhatnak problémák az esetleges indítványokkal, észrevételekkel, azok pontos dokumentálásával. Ha már a dokumentálásról van szó, ezen esetekben számomra nem egyértelmű, ki is lenne az eljárási cselekmény vezetője, az eljáró hatóság tagja (ez esetben a jegyzőkönyvvezető szerepe eleve kizárt). Ki lesz az a személy, aki a tanúkihallgatási jegyzőkönyvet aláírja, és ezzel hitelesíti, hogy a vallomást valóban az a személy tette, a saját akaratából, a feltüntetett helyszínen és időben (és még hosszasan sorolhatnám)?

A jegyzőkönyv készítésével kapcsolatban a 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet – a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól – is fogalmaz meg elvárásokat. Ezen elvárások közül rögtön az első idevonatkozó szabály azt mondja ki, hogy „a jegyzőkönyvet a nyomozási cselekménnyel egyidejűleg kell elkészíteni”.⁴ E szabályozás újabb kérdéseket vet fel annak vonatkozásában, hogy az ilyen formában történt kihallgatás egyáltalán minek is minősül, vagy hogy pontosan mikor hajtották végre a kihallgatást. Ugyancsak a problémák között említeném azt a lehetséges esetet, amikor a kihallgatandó személy írni, olvasni nem tud. Hogyan olvassa fel a nyomozó, vizsgáló a jegyzőkönyvet a hatósági tanú jelenlétében? A kihallgatott hogyan pontosítja, esetleg egészíti ki a nyilatkozatát? És még sorolhatnám hosszasan a gyermekkorú személy kihallgatásától kezdve a hatósági tanú észrevételeinek jogáig.

3 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról, 166. § (1) d

4 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

A fenti módszer alkalmazásánál az említetteken kívül, és természetesen azzal szoros összefüggésben, véleményem szerint sérül a sértettnek (mert jellemzően a sértettek kihallgatása történik ilyen formában) azon joga is, hogy az eljárási cselekménynél jelen lehet, és hogy az iratokba betekinthesse. Valószínűnek tartom, hogy sérülhet az indítványtételi, észrevétel-tételi joga is, és nem kap megfelelő szintű felvilágosítást a jogairól és kötelezettségeiről ezen esetekben. A kihallgatások során rendszerint felmerülő kérdések közül egészen biztosan nem fogja tartalmazni a jegyzőkönyv a másolatok kérésére vonatkozó szabályokat, illetve a sértett tanú költségtérítésére felmerülő adatokat sem, amennyiben a jegyzőkönyvet válaszbörítékben kérik visszaküldeni. A fentiekben leírtak alapján beszerzett vallomás értékelése is aggályos lehet. A tanúvallomást, mint bizonyítási eszközt, mindenféleképpen törvényes úton kell beszerezni ahhoz, hogy megfelelően lehessen értékelni. Jelen esetben ezen a területen is adódhatnak hiányosságok.

A tanúkihallgatás folyamán, annak kezdetén, meg kell kérdezni a tanú „nevét, a születési idejét és helyét, anyja nevét, a lakóhelyének és tartózkodási helyének címét, a foglalkozását, a személyazonosító okmány számát, valamint azt, hogy a terhelttel vagy a sértettel rokoni viszonyban van-e, vagy hogy az ügyben más okból érdekelt vagy elfogult-e. Ezekre a kérdésekre a tanú akkor is köteles válaszolni, ha egyébként a vallomástételt megtagadhatja”.⁵ Ezen adatok a „csoportos kihallgatások” alkalmával esetenként olyan személyek részére is hozzáférhetővé válnak, olyan személyek is megismerhetik azokat, akik nem jogosultak rá, így a módszer adatvédelmi szempontból is buktatókat rejt magában.

A tanú vallomástételi akadályai optimális esetben megfelelően szerepelnek ezen jegyzőkönyvekben, így a megfelelő szintű időráfordítással ennek a törvényszövegnek a megismerése nem okozhat problémát, bár értelmezése indukálhat kérdéseket. A tanúkihallgatást a törvény szerint is úgy kell végrehajtani, hogy a tanúkat egyenként kell kihallgatni. Ez a szabály a kiküldött jegyzőkönyveknél talán (?) nem sérül, de azon eseteknél, amikor a tanú kihallgatása egy helyen, egy időben történik, ott igen. Problémákat okozhat az is, hogy a tanú figyelmeztetésre adott válaszát jegyzőkönyvbe kell foglalni, és amennyiben az a jegyzőkönyvben nem szerepel, a tanú vallomása bizonyítási eszközként nem vehető figyelembe.

Talán egyesekben felmerülhet a kérdés, hogy miért ne felelne a tanú a figyelmeztetésre, ha egyszer kéri rá, miért lenne ezzel probléma? Sajnos a pontos okokra nem lehet válaszolni, mert amennyi ember, annyi indok, de összességében a tanúkihallgatások során, amennyiben az ismételt figyelmeztetés elmarad, és a nyomozó nem szólítja fel konkrétan a kihallgatottat, hogy írja oda, sikerült-e megértenie a figyelmeztetést, ez a nyilatkozat gyakran elmarad. Ezeknél a „csoportos kihallgatásoknál” nehezen kivitelezhető ez a személyes odafigyelés, azonban, tekintettel a jelentőségére, nem maradhat el. Az eljáró ügyvédek jelenlétét biztosítani lehet, azonban ilyen nagy létszámú kihallgatásoknál azt felügyelni, hogy a vallomást ne befolyásolják, lehetetlen. Bár maga a konkrét tanúvallomás álláspontom szerint írásban is megtehető, de szerencsésebb,

⁵ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

ha mégis szóban történik vagy „foganatosítjuk”. A törvény által előírt lehetőség, nevezetesen, hogy a tanú összefüggően előadhassa a vallomását, majd ezt követően kérdésekre válaszoljon, ezen kérdőívyszerű kihallgatások során is sérelem nélkül megvalósulhat. Ami viszont problémákat szülhet, az az ismételt, folytatólagos kihallgatások, amelyek során az esetleges eltérések tisztázására ezen esetekben nincs mód azonnal, csak utólagosan, s ez újabb pluszfeladatot indukál. Végezetül ezen kihallgatási módszerek irányítottságának kauzalitásával gátat szabnak annak az egyénben rejlő őszinte kitarulkozásnak, amelyet egy összefüggő vallomástétel sikerre vihet, az emlékképek élményszerű felszínre hozatalával.

Ugyancsak egy nagyobb lélegzetvételű írás lenne, ha ezen eseteknél a tanúvédelem problematikájáról kívánnék írni, jelen esetben ez nem szándékom, de azért megjegyzném, hogy egy ilyen kihallgatást követően a zárt adatkezelés mint lehetőség esélye jelentősen csökkenhet, s ezáltal újabb jogoktól, lehetőségektől fosztjuk meg a kihallgatott személyt.

A kissé eljárásjogi jellegű elemzést követően közelítsük meg a kérdést a kriminalisztika oldaláról is! A kriminalisztikán belül a kihallgatások általános szabályaival a krimináltaktika foglalkozik. A kihallgatás, mint tudjuk, a személyek eljárási szabályokhoz kötött kikérdezésének módja, amely az ügy szempontjából releváns információk megszerzésére, azok megismerésére irányul.⁶ Azonban a kihallgatásnak vannak olyan – a törvényben ugyan nem szabályozott – taktikai fogásai is, amelyek elmaradása bár nem sért törvényt, de az eljárás sikerességét veszélyeztetheti. Jelen esetben maradjunk a cikk témáját adó kihallgatástaktikai módszernél, és ezen keresztül próbáljuk meg nyomon követni az esetleges előnyeit, hátrányait!

A kihallgatást megelőző feladatok során fel kell készülni a kihallgatásra, amelynek részeként az ügyben keletkezett iratokat vizsgálja meg a nyomozó. Ez a felkészülés a tárgyalt kihallgatástaktikai módszernél megvalósul, és ennek hibátlanul kell történnie, mivel a kihallgatás folyamán nincs lehetőség a pótlásra, korrekcióra, esetleges pontosításra. Tehát amennyiben bármilyen probléma jelentkezik a jegyzőkönyv kitöltése során, annak megoldásáról az eljárási cselekmény lefolytatása közben nem tudunk intézkedni. A kihallgatást megelőzően javallott a kihallgatott személyt a szükséges mértékben megismerni, és bár jelen esetben talán a tanúk megismerésének nincs ekkora jelentősége, ennek elmaradása mégiscsak mint hiányosság mutatkozhat.

Elég, ha csak arra gondolunk, hogy az egyes személyek vonatkozásában mennyire másképpen kell megfogalmaznunk ugyanazt a kérdést a magyar nyelv sokszínűségével. Teljesen más fogalmazást, kérdéses stílust igényelhetnek az emberek: egyazon bűnügy nyomozása során is olykor eltérően kell fogalmaznunk, hiszen egyiküknek elegendő például az a kérdés, hogy „Hogyan történt a kapcsolatfelvétel?”, míg a másik személynek a ráutaló magatartás alapján hozzá kell tenni, hogy „Ön kereste meg az illetőt, vagy önt keresték meg?”, illetve ezt követően, hogy „A megkeresés személyesen, telefonon vagy esetlegesen más módon történt?”. A kihallgatásnak – a szóban forgó módszerrel történő foganatosítása során – sem a helyét, sem pedig az időpontját nem tudjuk meg-

6 Anti et al. (2005)

választani, így többek között az sem biztosított, hogy a kihallgatandó személy zavartalan körülmények között tudja a vallomását megtenni, ezért a vallomások „minősége” ennek függvényében eltérő lehet. Álláspontom szerint arra sincs garancia, hogy a vallomást valóban az a személy teszi, akinek a jegyzőkönyvet megküldték. Alapjában véve a tértivevény átvételére egy lakóközösségben többen jogosultak, és ezen személyek közül bárkinek lehetősége van a kiküldött jegyzőkönyvet kitölteni és visszaküldeni, bár ennek az életszerűsége erősen vitatható. Azonban az a lehetőség, hogy egy család „együttes erővel” tegyen vallomást, valószínűsíthető és szabálytalanul minősül, így az eljárásban a későbbiekben nem használható fel.

A kihallgatási tervnek – amennyiben a tárgyalta módszerrel történik a kihallgatás – kiemelkedő a jelentősége, hiszen amennyiben ebbe a tervbe nem várt hiba csúszik, máris óriási többletmunkát, egészen egyszerűen az eljárási cselekmény megismétlését indukálja. Amennyiben az eljárási cselekményt meg kell ismételni, akkor a törvény azon elvárásával kerülünk szembe, hogy lehetőség szerint minél kevesebb alkalommal kötelezzük a vallomástevőt arra, hogy ismételten vallomást tegyen. Természetesen, amennyiben szükséges és indokolt, akár az új bizonyítékok ismeretében, előfordul, hogy ezt többször meg kell tennünk folytatólagos kihallgatás keretein belül.

A konkrét kihallgatás a tárgyalta esetben gyakorlatilag lemond azokról a kihallgatástaktikai lehetőségekről, amelyekkel élhetne a nyomozó. A kihallgatások általában három részre bonthatók: ezek az érdemi kihallgatást megelőző feladatok, a vallomás összefüggő előadása, valamint a kérdés szakasza.⁷ A kihallgatás befejezése azért nem jelenik meg itt, mert a jegyzőkönyv felvételének valóban része ez a folyamat, azonban a vallomás beszerzésének nem, mivel az a kérdések feltevésével és az azokra kapott válaszokkal a kihallgatás – mint információszerező tevékenység – befejeződik. Talán joggal merül fel a kérdés: a kihallgatást megelőző feladatok miért is tartoznak a kihallgatáshoz? Erre a válasz egyszerű: azért, mert a kihallgatási szituáció felmérése már ekkor megkezdődik, s kialakul a kihallgatóban az a taktika, amellyel a kihallgatást végezni fogja, továbbá a kihallgatáshoz a pszichológiai kontaktus megteremtése is kezdetét veszti. Visszatérve az alap gondolathoz, a kihallgató személy ezen kérdőívszerű kihallgatási stílusnál lemond a kihallgatást megelőző feladatok nyújtotta lehetőségekről, nem túlzás állítani, előnyökről.

Némely kihallgatás során többször is megjelenik – gyakran védekezésként – az az állítás, hogy „a nyomozó a kérdéseivel összezavarta, befolyásolta a kihallgatottat”, vagy hogy „a nyomozó csak kérdezett, és nem hallgatott meg mindent, amit mondani akartam, és amit nem akart, azt nem írta le, illetve máshogyan írta le”. Nos, sajnos ez egy élő probléma, és a megoldása bizonyos esetekben nehéz. Emberek lévén különbözőek vagyunk, s ennek köszönhetően másként látjuk a történéseket. Magam is találkoztam már azzal a jelenséggel, amikor a kihallgatott személy diktálni kívánt nekem mint nyomozónak, a baj csupán az volt, hogy az ügy szempontjából irreleváns adatokat kívánt jegyzőkönyvbe vetetni, és azt a figyelemfelhívást, amely arra szólította fel, hogy ne térjen el az ügy tárgyától, teljes egészében figyelmen kívül hagyta.

7 Uo.

Ezt a szituációt is nehéz volt a megfelelő mederbe terelni. De a vizsgált kihallgatási módszernél az a „vád”, hogy a nyomozó személye, kérdései, fogalmazási stílusa, befolyása – és még hosszasan sorolhatnám – miatt született olyan tartalmú kihallgatás, amelyet később a kihallgatott aláírt, szerencsére nem fordulhat elő. Ugyanakkor amennyiben valaki eltér az ügy tárgyától, és másra vonatkozó válaszokat ad, a folyamatos korrekció is elmarad, tehát bizonyos kérdésekre nem kapunk megfelelő feleletet, így a kihallgatást meg kell ismételni, s ez idővesztéssel, pluszmunkával, pluszköltséggel jár. Mindezek mellett a kihallgatás egyik lényeges, súlyponti része, amikor – az érdemi kihallgatáson belül – a vallomást tevő a vallomását összefüggően adja elő, tökéletesen megvalósulhat a szóban forgó kihallgatástaktikánál. Bár úgy tűnik, hogy ez az önálló, összefüggő előadás korlátlanul megvalósul, mégis kétségeim vannak erre vonatkozóan. Elég csupán abból kiindulnunk, hogy a szóbeli és írásbeli előadókészség személyenként eltérő; van, akinek szóban, van, akinek írásban könnyebb átadni az információit. Aki hallgatott már ki akár tanút, akár gyanúsítottat, az tudja, hogy bizonyos esetekben az összefüggő elbeszéléseknél is kérdezni kell. Ilyenkor vagy csak pontosítást kell kérni a kihallgatott személytől, vagy a gondolati rekonstrukciót megkönnyítő, segítő jellegű kérdést kell feltenni, amely alapján a kihallgatott tovább tudja folytatni az előadását. Ezen formulák hiánya gyakran megmutatkozik az ilyen írásban tett vallomásoknál.

Ugyanakkor ennek a módszernek vannak előnyei is, mivel az a szubjektív adathalmaz, amelyet a kihallgatott személytől kapunk, egészen bizonyosan befolyásolásmentes, tehát még véletlenül – akaratunkon kívül – sem manipuláljuk a kihallgatottat. A szubjektivitás vonalát végigkövetve azonban azt is figyelembe kell vennünk – s ez valamelyest már a kérdés szakaszához kapcsolódik –, hogy ennél a módszernél nem látjuk azokat a kritikus pontokat, ahol esetlegesen a kihallgatott valamit el akar hallgatni, vagy valamely kérdéscsoportot igyekszik megkerülni.

A kérdés szakaszának egyik szembetűnő hibája az lehet, hogy az összefüggő elmondásokból nyert azon információkra, amelyek eddig nem voltak a birtokunkban, sajnos jelen esetben nem tudunk kérdéseket feltenni, nem tudjuk azokat pontosítani. Mondanom sem kell, hogy ezen esetben az eljárási cselekményt meg kell ismételni. Ugyancsak gondot okoz, hogy bizonyos anyagi, illetve eljárásjogi tényeket rögtön az első kihallgatáskor tisztáznunk kell, és ezen esetben az erre tett kísérleteink csorbát szenvedhetnek. Úgy gondolom, joggal feltételezhetem, hogy amennyiben az eljárási cselekményt vezető személy ténylegesen, fizikálisan részt vesz egy ilyen kihallgatáson, ezen hibák kiküszöbölését biztosítani fogja. A feltett kérdéseket ugyanakkor a nyomozó ez esetben valamilyen elv, kronológiai, logikai sorrend stb. alapján nagyon alaposan és részletesen kidolgozza, gyakran a kilátásba helyezett válaszokat továbbgondolva újabb kérdéseket tesz fel ezen variációk alapján is. Talán szintén nem tévedek abban a tekintetben, hogy létezik olyan válasz, amelyre előre nem lehet felkészülni, és ilyenkor a kapott felelet alapján helyben kell a következő kérdést megfogalmazni. Ezen alkalmakkor, mivel nem tudunk a kapott információk alapján a helyszínen újabb kérdést feltenni, erősen megnövekszik az ismételt kihallgatás esélye. A nyomozó ilyenkor lemond a bizonyítékok bemutatásának lehetőségéről, illetve a vallomás menet közbe-

ni értékeléséről, ellenőrzéséről is. Bizonyos esetekben a bizonyítékok bemutatása egy adott vallomás alapján indokolt lehet, más esetben viszont nem. Mivel nem tudhatjuk előre, hogy az érintett milyen tartalmú vallomást fog tenni, így arra előre felkészülni is lehetetlen. Jelen kihallgatásoknál e lehetőséget eleve kizárjuk, így ilyen módon az ügy felderítésének, nyomozásának vagy bizonyításának menetét nem tudjuk előremozdítani. A kihallgatott emocionális stigmái a közvetlenség sérelmi problematikája miatt nem nyújtanak lehetőséget a konklúziók levonására.

Az ilyen módon végrehajtott kihallgatások során a felmerülő kérdésekre a nyomozó nem tud reflektálni, nincs lehetőség az indítványok, észrevételek azonnali elbírálására sem, illetve a kihallgatottat érintő problémák sem tisztázódnak. Nagy valószínűséggel ezen akadályok leküzdéséről a későbbiekben kell majd gondoskodni, s ez ismételten idő, energia, pénz. Kihallgatási szituációról ezen esetekben nincs szó, mert egy írásos vallomás alapján megállapítani, hogy a kihallgatás konfliktusos, konfliktusmentes vagy bizonytalan, nem szerencsés (kivéve talán a konfliktusos kihallgatás bizonyos eseteit), és gyakran nem is lehetséges.

Az eddig tárgyaltakon túl is adódhatnak még további nehézségek. Mi van akkor, ha a tanú a részére megküldött jegyzőkönyvet kihallgatásra alkalmatlan, mondjuk erősen ittas állapotban tölti ki? Mi van akkor, ha nem érti meg pontosan, hogy mi az elfogultság, vagy hogy mi lehet a vallomástétel akadálya? Ezeket a számunkra alapfogalmakat gyakran el kell magyaráznunk a laikusoknak, és bár védekezhetünk azzal, hogy mindenkinek lehetősége van megismerni az idevonatkozó szabályozást, ez már csak szerény vigasz, ha egy bírósági tárgyaláson ütközik ki egy ilyen probléma, és ezáltal esetlegesen a bíró nem tudja figyelembe venni a beszerzett bizonyítékot. Találkoztam már azzal a jelenséggel is, hogy az írástudatlan személy nevében más írta meg az iratot, és akár alá is írta – pusztán jó szándékból –, ezzel tudtán kívül meghamisítva azt. Szintén problémásak lehetnek a szellemi fogyatékos személyek nevében tett nyilatkozatok, vallomások is. Gyakran a nyomozónak is dilemmát okoz, hogy indokolt-e szakértőt kirendelni egy-egy személy beszámíthatósági képességének vizsgálatára, azonban az illetőt nem látva, személyes kontaktus hiányában ennek eleve nincs meg a lehetősége, s ez újabb hibalehetőséget rejt magában. Nem elhanyagolandó az a szempont sem, hogy a postai küldemény illetéktelen kezekbe kerülhet, s ennek következtében meghiúsulhat a nyomozás sikere.

Konklúzió

Folytathatnám még ezt a példálózó jellegű felsorolást, azonban megítélésem szerint sikerült bemutatnom, megvizsgálnom az általam megismert kihallgatástaktikai modellt. Ezen váz mentén, a saját ismeretei, tapasztalatai alapján mindenki számot vehet e kihallgatástaktikai módszer jog- és szakszerűségével. Látván az új technikák, taktikák kialakítását célzó törekvéseket, egészen biztos vagyok benne, hogy a személyi bizonyítékok beszerzésére vonatkozó szabályozásnak és ez alapján a gyakorlatnak bővülnie, módosulnia, változnia kell. Talán szerencsésebb az a módszer, amikor a lakhely

szerint illetékes kapitányságot keressük meg, hogy végezze el az eljárási cselekményt, majd küldje meg részünkre, azonban az is létező probléma, hogy a nagy leterheltség miatt ezen kapitányságok nehézkesen tudnak eleget tenni az esetenként 50–150 személy kihallgatására vonatkozó kérelemnek. Annak kérdésében, hogy ez a joggyakorlat helyes-e vagy sem, nem kívánok állást foglalni (talán nem is feladat), azonban kriminalisztikai szempontból nem tartom szerencsésnek. A „kihallgatás” ezen módszere megítélésem szerint – mint adatszerző tevékenység – elfogadható, és az elemző-értékelő tevékenységgel „megszűrt”, releváns ismeretek birtokában már kiválaszthatók azon személyek, akik a büntetőeljárás szabályai szerint tanúként is kihallgathatók. Alternatív megoldásként kizárólag a más kapitányságok megkeresését tartom elfogadhatónak a kihallgatások foganatosítása céljából.

Meg kell említenünk, hogy a módszernek éppúgy, ahogy hátrányai, úgy vannak előnyei is. Ezeket nem szeretném ismételtelen összegezni, azonban megjegyezném, hogy amennyiben eljárásjogi szempontból úgy tekintünk a tárgyalt módszerre, mint adatszerző tevékenységre, és nem úgy, mint tanúkihallgatásra, akkor az alkalmazása bizonyos esetekben lehet kifejezetten ajánlott gyakorlat is. Meglátásom szerint sok „szükségtelen” tanúkihallgatást tudna a rendőrség „kiszűrni”, amennyiben a tárgyalt módszert adatszerző tevékenységként használná fel a jövőben, akár a szabálysértési ügyekben alkalmazott nyilatkozatok mintájára.

Okfejtéssel semmiképpen nem szeretnék pálcát törni azon kollégák felett, akik ezt a módszert alkalmazzák a munkájuk során. Meggyőződésem, hogy mindnyájunkat az adott ügy megoldása motiválja, azonban egyesek leterheltségük okán kénytelenek újabb és újabb módszereket találni, amelyek olykor használható, helyes gyakorlatok, esetenként azonban kevésbé szerencsés az alkalmazásuk. Remélem, hogy ezen új törekvések alapján találkozunk majd olyan taktikákkal, amelyek tökéletesen kiállják a törvényességi, szakmai szempontok által támasztott követelményeket, így hasznosíthatók lesznek mindannyiunk számára.

IRODALOMJEGYZÉK

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
 23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól
 Anti – Barta – Bócz – Krispán – Lakatos – Romasz (2005): *Krimináltaktika II.* Budapest, Rejtjel.
 Lakatos János (szerk.) (2004): *Krimináltaktika I.* Budapest, Rejtjel.

SUMMARY

Up-To-Date, "New Type" – Interrogation – Tactical Methods

GIRHINY Kornél

Life continuously changes and the Hungarian Police Forces with it. We can discover new tendencies and endeavours during investigations; we may solve different tasks in various ways. The main objective of this study is to analyse a new, lesser-known method which emerged from work in practice. During criminalistics analysis regarding practice, besides critical reflections, I managed to discover positive aspects as well.